

W dniu 17 września 2021 r. w Domu Polonii w Pułusku odbyła się ogólnopolska konferencja naukowa poświęcona materialnemu oraz niematerialnemu dziedzictwu Mazowsza z punktu widzenia ochrony i popularyzacji wiedzy o nim. Konferencję zorganizowali: Instytut Historii Akademii Finansów i Biznesu Vistula oraz Archiwum Państwowe w Warszawie Oddział w Pułusku, zaś patronatem honorowym objął Marszałek Województwa Mazowieckiego. Uczestników powitali dr hab. Radosław Lolo, profesor AFiB Vistula, i dr Paweł Pietrzyk, Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych.

Jako pierwszy z prelegentów, głos zabrał dr hab. Leszek Zygmunt, prof. Państwowej Uczelni Zawodowej im. Ignacego Mościckiego w Ciechanowie, który przedstawił kulturę prawną kręgu kościelnego płockiego XIV-XV wieku w kontekście badań nad dziedzictwem kulturowym polskiego średniowiecza. Swoje rozważania uporządkował w trzech obszarach: źródła, ludzie oraz pozostałości niematerialne. Zwrócił uwagę że, mimo iż Archiwum Diecezjalne w Płocku poniosło w czasie II wojny wielkie straty, np. 100 średniowiecznych rękopisów wywiezionych do Królewca, to wciąż zdarzają się „cuda” w postaci nieoczekiwanie odnajdujących się, chociażby na rynku antykwarycznym, czy w rękach osób prywatnych, utraconych źródeł, bądź ich fragmentów. Referent podkreślił znaczenie prawnego wykształcenia w średniowieczu, przypominając kilka zasłużonych postaci, m.in. biskupów płockich Jakuba z Kurdwanowa i Ścibora z Gościeńczyc czy kanonika płockiego Mikołaja z Mierzeńca, któremu przypisuje się znany utwór „Rozmowa Mistrza Polikarpa ze Śmiercią”. Jako istotny element trzeciego obszaru, tj. pozostałości niematerialnych, L. Zygmunt wymienił wybitną na tle ówczesnej Europy kodyfikację prawa, którą zredagował Jakub z Korzkwi, biskup płocki od 1398 r.

Z kolei dr hab. Radosław Lolo poruszył temat zasobów Archiwum Diecezjalnego w Płocku w kontekście badań nad dziedzictwem Mazowsza. Wiele z nich było i jest wykorzystywanych przez naukowców, historyków amatorów, ale wiele czeka jeszcze na odkrycie. Mówca skupił się szczególnie na zachowanych z różnych lat inwentarzach dóbr biskupstwa płockiego, stanowiących nieocenione źródło do badań stosunków ekonomicznych, fiskalnych, własnościowych czy onomastyki. Zauważył też, że – niestety – z racji tego, iż często historycy amatorzy z różnych powodów nie pracują na aktach średniowiecznych, historia regionalna budowana jest na daleko niepełnej bazie dziedzictwa kulturowego i materialnego. Po tym ks. dr Dariusz Majewski z Wyższego Seminarium Duchownego w Płocku omówił historię odzyskiwania Pontyfikału Płockiego, powstałej w XII w. średniowiecznej księgi liturgicznej, zawierającej opisy obrzędów, teksty modlitw, przechowywanej do 1940 r. w bibliotece diecezjalnej w Płocku. Jest on przykładem najstarszego typu pontyfikału, zwanego rzymsko-germańskim, pamiętającego czasy cesarza Ottona III. Wywieziony przez Niemców do Królewca, prawdopodobnie przez Lipsk, w 1973 r. pojawił się na aukcji w Monachium, gdzie

zakupiła go Bawarska Biblioteka Państwowa. Już w 1977 r. ówczesny biskup płocki Bogdan Sikorski rozpoczął starania o zwrot manuskryptu. Zakończyły się one w 2015 r., gdy dzięki intensywnym staraniom Konsulatu RP w Monachium, księgę zwrócono. Wróciła ona do miasta, w którym była bezpieczna przez stulecia, zaś w dniu 25 maja 2015 r. miała miejsce jej pierwsza publiczna prezentacja.

Dr Krzysztof Wiśniewski z AP w Warszawie Oddziału w Pułtusku zaprezentował po tym materialne i niematerialne dziedzictwo benedyktynów na Mazowszu. To benedyktyni z Mogilna chrystianizowali tereny Mazowsza; był tu też Bruno z Kwerfurtu. W 1164 r. powstało nowe opactwo św. Wojciecha w Płocku, które przejęło rolę benedyktynów mogileńskich. W I połowie XVI wieku nastąpił upadek klasztoru. W 1773 r. pojezuickie kolegium w Pułtusku zostało włączone w poczet państwowych szkół Komisji Edukacji Narodowej, jako szkoła wojewódzka, natomiast po upływie 8 kolejnych lat przejęli je przybyli z Płocka na polecenie bpa Krzysztofa Szembeka benedyktyni. Po powstaniu listopadowym zakonowi odebrano szkołę. Benedyktyni czynnie wzięli udział w następnym niepodległościowym zrywie - powstaniu styczniowym. Pozostałe po kasacie klasztorów archiwum przetrwało wielki pożar w 1875 r. Po II wojnie światowej część archiwaliów trafiła do archiwum w Pułtusku. Można do nich trafić przez portal Szukaj w Archiwach.

Pruskie źródła do dziejów Mazowsza w XVI-XVII w. omówił dr hab. Dariusz Milewski, prof. Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego. Pokażne zbiory gromadzi Tajne Archiwum Państwowe Fundacji Pruskiego Dziedzictwa Kulturalnego w Berlin-Dahlem. Znaczna część wywiezionych z Królewca tysięcy m.b. akt finalnie trafiła właśnie do tego archiwum.

Podstawowym typem dokumentacji zawierającej pruskie źródła do historii Mazowsza jest obszerna korespondencja. Tworzą ją listy książąt mazowieckich, wojewodów płockich, niższych urzędników mazowieckich, szlachty mazowieckiej, np. płockiej z czasów potopu do księcia pruskiego Albrechta Hohenzollerna, kolejnych książąt pruskich i margrabiów brandenburskich. Częstym tematem były sprawy graniczne, sąsiedzkie. Kwerendy w omawianej korespondencji mogą się przyczynić do podjęcia jeszcze wielu tematów badawczych.

Ostatni referat podczas przedpołudniowej sesji wygłosił prof. dr hab. Janusz Szczepański z AFiB Vistula. Przedmiotem jego rozważań były źródła do dziejów walk o niepodległość na Mazowszu 1794-1920. Należy ich szukać w Archiwum Głównym Akt Dawnych: nieliczne akta powstania kościuszkowskiego, akta powstania styczniowego, organów Księstwa Warszawskiego. Skarbnicą wiedzy na ten temat jest prasa: Gazeta Rządowa, Gazeta Wolna Warszawska z czasów insurekcji kościuszkowskiej. Akta gubernatora warszawskiego z zasobu AP w Warszawie, akta Centralnego Komitetu Obywatelskiego oraz akta Rady Głównej Opiekuńczej z zasobu Archiwum Akt Nowych stanowią ważne elementy, które wpisują się w omawianą tematykę. Należy uwzględnić też kwerendę w zasobie Centralnego Archiwum Wojskowego. Prelegent nadmienił też o przeprowadzanych rekonstrukcjach wydarzeń historycznych, np. przyjazdu Napoleona do Pułtuska czy bitwy pod Pułtuskiem oraz przypomniał okolicznościowe konferencje naukowe organizowane w minionych latach przez Akademię Humanistyczną im. Aleksandra Gieysztora i także publikacje przez nią wydawane. Część popołudniową konferencji rozpoczęły: dr hab. Ewa Wiśniewska oraz dr hab. Beata Cieśleńska, profesorki Mazowieckiej Uczelni Publicznej w Płocku, wystąpieniem dotyczącym tradycji i dorobku kształcenia nauczycieli w Płocku w XX wieku. Na przestrzeni dziesięcioleci istniało i działało tam 9 instytucji – szkół średnich i półwyższych, które wykonywały zadanie kształcenia przyszłych kadr nauczycielskich. Były to początkowo Seminarium Nauczycielskie Męskie i Seminarium Nauczycielskie Żeńskie, prowadzące działalność podczas międzywojnia.

Wpisany przez Anna Wajs

piątek, 24 września 2021 19:59 - Poprawiony piątek, 24 września 2021 20:05

Potem pojawiło się Liceum Pedagogiczne (1945-1969), poprzez m.in. Studium Wychowania Przedszkolnego, Kolegium Nauczycielskie, aż wreszcie po działającą obecnie Mazowiecką Uczelnię Publiczną. Prelegentki, poza omówieniem kolejnych przekształceń w ramach tego szkolnictwa, skupiły się także na teoretycznych założeniach działalności i praktycznych zadaniach wykonywanych przez te instytucje.

Dr Małgorzata Gogolewska-Tośka oraz dr Agnieszka Sojka z AFiB Vistula zasygnalizowały dwa istotne kierunki prowadzenia przez samorządy polityki oświatowej w zakresie edukacji regionalnej i międzykulturowe. Są nimi: działalność wydawnicza, której najbardziej powszechnie tematy to historia lokalna i regionalne kulinaria oraz edukacja w zakresie dialogu różnych kręgów kulturowych (projekt „Inny, nie znaczy obcy”, prowadzony w Warszawie).

Panieszcześnie podkreślały rolę mediacji dla prowadzenia dialogu między zwaśnionymi stronami.

Jedyną prelegentką spoza kręgu historyków i pracowników naukowych była Dorota Zboińska, Dyrektor Biura Mazowieckiej Regionalnej Organizacji Turystycznej, która w przystępny sposób przybliżyła kierunki i metody działania kierowanej przez siebie instytucji, omówiła jej osiągnięcia, liczne, udane i zakończone już oraz aktualnie prowadzone projekty. W ramach działalności MROT m.in. publikuje wydawnictwa, bada ruch turystyczny, organizuje szkolenia, imprezy promocyjne, wizyty studyjne. Osobny punkt w tej działalności stanowi projekt „Moda na Mazowsze”, „praktyczny przewodnik po Mazowszu i Warszawie, który inspirowa i informuje”, mieszczący w sobie Serwis Moda na Mazowsze, Magazyn Moda na Mazowsze, Facebook Moda na Mazowsze, Instagram Moda na Mazowsze, Moda na Mazowsze.TV. Ciekawym pomysłem, zwłaszcza na czas pandemii, okazało się czytanie mazowieckich legend w sieci. Jako ostatni, Krzysztof Łukawski z AFiB Vistula opowiedział o prywatnych muzeach i kolekcjach na Mazowszu, których 135 figuruje w Państwowym Rejestrze Muzeów. Zaprezentował je od strony statystycznej, np. 103 z nich zostały utworzone przez osoby fizyczne, co stanowi ok. 1/3 takich muzeów w całej Polsce; 48 związanych jest z szeroko pojętą wojskowością; 25 charakteryzuje typowo regionalny profil, np. Falenickie Muzeum Historyczne czy Muzeum Doliny Liwca.

Po referatach nastąpiła dyskusja, w trakcie której wyrażono m.in. zdanie, że zbyt mało miejsca poświęcone zostało muzealnym. Bezspornie jednak należy podkreślić znaczenie konferencji dla poszerzenia wiedzy na tytułowy temat, czyli materialne i niematerialne dziedzictwo Mazowsza, zwłaszcza w kontekście jego ochrony i popularyzacji: co już zrobiono i jakie jeszcze cele mogą czy powinny być w tym zakresie wyznaczone. W przerwie odbyła się natomiast promocja książki „Bitwa Warszawska z perspektywy wieku” (Pułtusk 2021), którą przedstawili redaktor publikacji, prof. Jolanta Załęczny i dwoje autorów.

Więcej: [Konferencja naukowa „Materialne i niematerialne dziedzictwo Mazowsza. Aspekty ochrony i promocji”](#)

Anna Wajs

Archiwum Państwowe w Warszawie